

Štefan GRAJČAK

Výskumný ústav detskej psychológie
a patopsychológie

Vážení rodičia!

Téma tohto krátkeho príhovoru - Voľba povolania - je určená Vám všetkým, rodičom žiakov od prvého po ôsmy ročník, no zaiste cítite i Vy, že nie všetkých sa týka rovnako, že jej aktuálnosť je rôzna, rastie od ročníka k ročníku, pričom kulminuje v druhej polovici 7. a v prvom polroku 8. ročníka. Napriek tejto rôznej aktuálnosti by som si dovoľil povedať niekoľko všeobecných zásad, ktorých dodržiavanie môže veľmi významne uľahčiť proces rozhodovania sa dieťaťa pre určitý odbor, smer vzdelávania, povolanie, proces jeho prechodu zo sveta hry a učenia sa do sveta práce, do sveta nás, dospelých.

1. Rozvíjajte záujmy dieťaťa. Dostatočne, primerane široké, hlboké a trvácne záujmy sú veľmi dobrou základňou pre optimálny profesionálny vývin. Význam záujmov pre voľbu štúdia, povolania je nesporný, z vlastnej skúsenosti viete, že podstatne úspešnejší sme v činnostiach, povolaniach, ktoré vykonávame so záujmom, takáto práca je pre nás zdrojom uspokojenia a nie utrpenia. Umožnite preto svojmu dieťaťu, aby sa v priebehu školskej dochádzky mohlo zúčastňovať rôznych záujmových činností, či už v škole alebo mimo nej - musí si všeličo vyskúšať, zažiť samo na sebe, aby si mohlo nájsť ten svoj piesoček, na ktorom sa bude môcť neskôr plne realizovať.

2. Oboznamujte ho systematicky so svetom práce, povolání. Čím väčší okruh povolání, odborov dieťa pozná, tým je zrelšie pre to, aby sa v závere školskej dochádzky na základnej škole mohlo samo rozhodnúť, ktoré z nich si vyberie. Začnite s povolaniami, ktoré má dieťa možnosť vidieť vo svojom najbližšom

okolí, postupne rozširujte ich okruh, osvetľujte mu ich charakter, význam, náročnosť, výhody, ale i nevýhody. Snažte sa mu priblížiť aj vlastné povolanie, prácu, ktorú vykonávate, a to aj vtedy, keď sa vám zdá, že jej podstatu dieťa ťažko pochopí, či vtedy, ak vy sami svojím povolaním nadšení nie ste, nevykonávate ho veľmi radi. V takom prípade pokúste sa mu vysvetliť /i seba samým/, kde sa stala chyba, aby sa obeťou podobnej nestali aj ony.

3. Veďte dieťa k systematickej, poctivej práci, príprave na vyučovanie, dôslednosti, zanietenosti v nej, zodpovednosti za svoje počínanie, vychovávajte ho k úcte k práci i jej výsledkom. Netolerujte nedôslednosť, povrchnosť, lajdáctvo, šturmovanie a iné neduhy, ktorých - ak ich teraz nadobudne - sa neskôr bude len ťažko a bolestne zbavovať.

4. Posudzujte svoje dieťa čo najobjektívnejšie, aj pokiaľ ide o možnosti jeho ďalšieho vzdelávania, odbornej prípravy, profesionálneho uplatnenia. Učte aj jeho, aby sa na seba pozeralo reálne, veďte ho k sebapoznávaniu a sebapoznaniu. Ak sa naučí uvedomovať si svoje prania a túžby, životné ciele, svoje možnosti, ale i svoje nedostatky a obmedzenia, ľahšie sa vysporiada s problémom voľby štúdia, povolania, ale i s ďalšími prekážkami, ktoré ho v živote nutne postretnú.

5. Kladte pred dieťa primerane vysoké ciele, ktoré je reálne schopné dosiahnuť, veďte ho k tomu, aby si takéto ciele vedelo vytyčovať samo, aby však vedelo hľadať aj správne cesty a prostriedky, ako ich dosiahnuť. Ak dieťa nevie, čo chce - a vzhľadom k jeho veku je to celkom prirodzené, veď niektorí z nás to nevieme dodnes - pokúsme sa spolu s ním objasniť si, čo nechce.

I to je spôsob, ako možno dospieť k niečomu určitému, konkrét-
nemu. Pamätajte tiež na to, že k tomu istému cieľu /v našom prí-
pade povolaniu/ nevedie len jedna cesta a že tá najkratšia ne-
musí byť vždy aj najschodnejšia.

6. Pomáhajte dieťaťu pri rozhodovaní sa, no nerozhodujte
za neho, alebo dokonca bez neho. Isteže, nemožno očakávať, aby
v trinástich či štrnástich rokoch malo dieťa jasnú predstavu
o tom, čo chce v živote robiť, človek v tomto smere dozrieva
oveľa neskôr, z vlastnej skúsenosti viete, že toto tvrdenie ne-
treba ani obhajovať nejakými výsledkami z psychologických výsku-
mov, aj keď existujú. Pravdou je aj to, že máte nemalú zodpoved-
nosť za to, či sa Vaše dieťa rozhodne dobre, správne, primerane
svojim záujmom, možnostiam, ale aj objektívnym, celospoločenským
potrebám. Dôsledky Vášho chybného postupu v tomto smere sú zrejmé,
skôr či neskôr sa vrátia ako onen povestný bumerang. Preto roz-
hodujte sa spolu s dieťaťom, podelte sa s ním aj o zodpovednosť
na tomto rozhodovaní. Nemusíte mať ale pritom pocit, že ste ali-
bisti, alebo že sa zodpovednosti zbavujete.

7. Spolupracujte so školou, dôverujte jej, dajte si poradiť,
ak vám chýbajú skúsenosti, informácie, či odvaha, v prípade po-
treby vyhľadajte aj odbornú pomoc poradne. Aj škola má svoje
úlohy pri výchove detí, žiakov k povolaniu a jeho voľbe, efekt
jej úsilia v tomto smere sa znásobuje, ak sa jej pohľad na die-
ťa a ~~jeju~~ možnosti jeho profesionálneho uplatnenia zhodujú s po-
hľadom Vaším. O túto jednotu pohľadu sa však treba obojstranne
usilovať v celom priebehu školskej dochádzky. A ešte niečo: aj
keď možno niekto z Vás o tom pochybuje, škola má úprimnú snahu,
podloženú dostatočnou kvalifikovanosťou a skúsenosťami jej uči-

telov, orientovať každého žiaka na taký odbor, povolanie, v ktorom sa bude môcť úspešne uplatniť, realizovať svoje schopnosti a záujmy. Škola nenaháňa percentá, nepôsobí proti záujmom detí, no treba povedať aj to, že v záujme celospoločenských požiadaviek musí niekedy pôsobiť korigujúco, usmerňovať profesionálne ambície tam, kde je zrejmé, že v dôsledku neobjektívneho pohľadu nemôžu viesť k úspechu, hrozia sklamaním a deziľúziou.

8. Nechcete od dieťaťa viac, než je samo schopné zvládnuť, nechcete, aby za každú cenu dosiahlo to, čo sa možno nepodarilo dosiahnuť ~~Vám~~. Každý rodič vkladá do svojho dieťaťa určité nádeje, chce mu tiež zabezpečiť šťastnú a perspektívnu budúcnosť. Žiaľ, nie vždy dieťa dokáže tieto nádeje aj splniť - či už preto, že má o svojej budúcnosti iné predstavy, či preto, že nemá v sebe dosť vytrvalosti, usilovnosti, húževnatosti, aby tento nami vytýčený cieľ dosiahlo, alebo preto, že na to jednoducho nemá primerané schopnosti. Takéto poznanie je pre každého rodiča bolestným sklamaním, vyrovnáť sa s ním nie je ľahké. No múdry rodič včas rozpozna, aké sú možnosti dieťaťa, tomu potom prispôsobí aj svoje ďalšie kroky, pokiaľ ide o voľbu štúdia, povolania dieťaťa.

9. Nie je až také dôležité, aby sa dieťa dostalo na vybranú, zvolenú školu, odbor; podstatne dôležitejšie je, aby dané štúdium primerane zvládlo a vytvorilo si tým predpoklady pre úspešné uplatnenie sa v odbore, povolání. Stredná škola sama o sebe nemôže byť cieľom, je len prostriedkom na ceste k získaniu kvalifikácie pre vykonávanie povolania. Podobne ani prijímacie skúšky na strednú školu nie sú cieľom, mobilizujúcim

enormné úsilie dieťaťa, rodičov, či školy, sústreďujúcim sa na zvládnutie slovenčiny a matematiky, pri ktorom ostatné predmety ostávajú akosi bokom. Pamätajte tiež na to, že z hľadiska možností praktického uplatnenia v povolání je lepšie ukončiť s vyznamenaním učebný odbor na učilišti ako priemyslovku so štvorkami, je lepšie byť dobrým remeselníkom ako mizerným technikom, podobne dobrým technikom ako mizerným inžinierom.

10. Rešpektujte potreby spoločnosti, vyjadrené v plánoch prijímania na štúdium do jednotlivých odborov stredných škôl, nechcete nereálne. Spoľahlivým zdrojom informácií tohto druhu je škola, prípadne poradňa, treba len do tohto zdroja načrieť, nemrhať zbytočne čas a energiu vyhľadávaním iných prameňov či súkromných ciest.

Stefan Gujcar

Bratislava, 11. 1. 1988